

Journal of Urban Environmental Planning and Development

Vol 3, No 11, Autumn 2023

p ISSN: 2981-0647 - e ISSN: 2981-1201

Journal Homepage: <http://juep.iaushiraz.ac.ir/>

Research Paper

Investigating the sustainable tourism situation of Sari city in line with regional development

Seyed Hassan Rasouli: PhD student, Department of Geography and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Azita Rajabi*: Associate Professor, Department of Geography and Urban Planning, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Sadroddin Motevalli: Associate Professor of Geography Department, Noor Branch, Islamic Azad University, Noor, Iran

Received: 2023/03/09 PP 1-18 Accepted: 2023/04/17

Abstract

Tourism and regional development are closely interconnected. The tourism industry, through effective development policies, can serve as a tool for integrating less developed areas. Despite having the potential to become a model tourism region at both national and international levels, the city of Sari faces numerous challenges due to multiple decision-makers, weak management, a lack of stability in regional tourism management, and inadequate environmental and infrastructural conditions. The aim of the present study is to examine the status of sustainable tourism in the city of Sari in relation to regional development. This research is applied in terms of purpose and descriptive-analytical and field-based in nature. The statistical population consisted of tourism experts in the city of Sari, from which 45 experts were selected through purposeful cluster sampling. The data collection tool used in this study was a questionnaire. The analysis of findings was conducted using both qualitative and quantitative methods. In the qualitative method, thematic analysis was performed using MAXQDA software. In the quantitative method, descriptive and inferential statistical techniques were employed. In examining the economic capability criterion as one of the variables of sustainable tourism in Sari for regional development, it was determined that this criterion has a favorable status in Sari with an average score of (3.28), which is above the theoretical median. Additionally, the criteria of environmental conditions and management factors, with averages of (3.43) and (3.15) respectively—both above the theoretical median—also demonstrate favorable conditions in Sari. Conversely, the criteria of tourism capacities, tourism attractions, service levels, structural factors, and individual factors have averages of (2.81), (2.83), (2.45), (2.86), and (2.64) respectively, which are below the theoretical median, indicating weaknesses in these areas in Sari.

Keywords: Sustainable tourism, urban tourism, regional development, Sari city

Citation: Rasouli, Seyed Hassan, Rajabi, Azita, Sadroddin, Motevalli (2023): **Investigating the sustainable tourism situation of Sari city in line with regional development**, Journal of Urban Environmental Planning and Development. Journal of Urban Environmental Planning and Development, Vol 3, No 11, PP 1-18.

© The Author(s) **Publisher:** Islamic Azad University of Shiraz

DOI: 10.30495/JUEPD.2023.1981983.1162

DOR:

* **Corresponding author:** Azita Rajabi, **Email:** azitarajabi@yahoo.com, **Tell:** 09121227307

Extended Abstract

Introduction

Regional tourism development under certain conditions can trigger overall economic growth through the creation of new dynamics. It can also help better land use planning by addressing urbanization in developed countries and attracting populations to newly developing tourism areas. It is clear that tourism and regional development are closely related. Tourism is a beneficial tool for land development based on successful planning and strategies that promote balanced development in regions. Tourism policy, which is an instrument for economic development and job creation, is evolving into a tool for regional development and for preserving and improving the heritage of a region. In many areas, the tourism industry is one of the largest sources of economic growth and job creation. Tourism through effective development policies can also be a tool for integrating less developed areas or giving them equal access to the benefits of growth. Regional tourism development under certain conditions can trigger overall economic growth through the creation of new dynamics. It can also help better land use planning by addressing urbanization in developed countries and attracting populations to newly developing tourism areas. It is clear that tourism and regional development are closely related. Tourism is a beneficial tool for land development based on successful planning and strategies that promote balanced development in regions. Regional development with an emphasis on sustainable tourism in Sari city can lead to a better understanding of the tourism situation in the region and find appropriate solutions for its development. This can contribute to regional development and create new job opportunities in Sari city.

Methodology

The present research is goal-oriented, practical, and descriptive-analytical in nature. The target population consisted of experts and specialists in the field of tourism in Sari city, with 45 experts selected through purposive cluster sampling. The data collection tool in this research was a questionnaire distributed among the 45 experts in the field of tourism.

Results and discussion

In the present study, based on theoretical studies and thematic analysis using in-depth interviews, eight criteria related to sustainable tourism in Sari city for regional development were identified. Each of these criteria in Sari city was examined and evaluated according to the opinions of citizens (with a sample size of 384 individuals). The assessment of the effects of sustainable tourism indicators in Sari city for regional development has shown that in the examination of indicators related to economic capacity, it is concluded that wealth, employment levels, and income significantly impact regional development. On the other hand, globalization and competition alone cannot have a significant impact on regional development unless the situation of these indicators improves.

In the evaluation of the effects of indicators related to tourism capacities, it was found that climate (weather) has a significant impact on regional development, as its average is higher than the theoretical mean with a low level of significance and a very high positive t-value. On the other hand, cultural capital of the destination and connection to global new technologies (internet) have lower averages than the theoretical mean and with a low level of significance and negative t-value, they do not have much influence on regional development. These results indicate that improving the status of cultural capital of the destination and connection to global new technologies (internet) can have a significant impact on regional development.

In the evaluation of indicators related to tourism attractions, it is evident that events and non-destruction of land uses, especially in natural areas, can have a very positive impact on regional development. Preserving and improving environmental quality, conserving natural resources, protecting biodiversity, and using natural resources wisely are measures that can contribute to sustainable regional development.

The status of indicators related to accessibility and accommodation facilities related to the criterion of service level has also shown that for improving access and accommodation facilities in line with regional development, actions such as investment in transportation infrastructure, construction and development of hotels and hospitality facilities, promotion

of sustainable tourism, and development of cultural and recreational facilities can be taken. Additionally, upgrading public transportation services, developing road networks and communications, increasing access to various services, and developing public spaces can also help improve the status of regional development.

The examination of the effects of structural factors in Sari city towards regional development has also revealed that infrastructure development for tourism in Sari city and attention to the existing capacities in particular historical areas, towards regional development, cannot have a significant impact due to their inadequate status unless this weakness is addressed.

Furthermore, the assessment of the effects of urban environment and conditions in Sari city towards regional development has shown that planning for the implementation of urban projects related to tourism programs and creating conditions to turn ideas into actions greatly contributes to improving regional development. On the other hand, the examination of the effects of individual factors in Sari city towards regional development has indicated that attention to the individual and social characteristics of residents in neighborhoods and empowering active elements at the neighborhood level towards regional development cannot have a significant impact due to their inadequate status unless this weakness is addressed.

Additionally, the evaluation of the effects of managerial factors in Sari city towards regional development has highlighted that utilizing the existing capacities in planning for tourism development significantly contributes to improving regional development. Establishing appropriate mechanisms within responsible bodies towards regional development cannot have a significant impact due to their inadequate status unless this weakness is addressed.

Conclusion

The research results indicate that the assessment of the status of sustainable tourism in Sari city has been conducted towards regional development. In the evaluation of the economic capacity criterion as one of the variables of sustainable tourism in Sari city towards regional development, it has been determined that this criterion with an average of 3.28 higher than the theoretical median, has a suitable status in Sari city. Additionally, the criteria of infrastructure and environmental conditions, managerial factors with averages of 3.43, 3.15 respectively, which are higher than the theoretical median, have favorable conditions in Sari city, and the criteria of tourism capacities, tourist attractions, level of services, structural factors, individual factors with averages of 2.81, 2.83, 2.45, 2.86, 2.64 respectively, which are lower than the theoretical median calculated, have faced weaknesses in Sari city.

فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری

دوره ۳، شماره ۱۱، پاییز ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۲۹۸۱-۰۶۴۷ شاپا الکترونیکی: ۲۹۸۱-۱۲۰۱

Journal Homepage: <http://juep.iaushiraz.ac.ir/>

مقاله پژوهشی

بررسی وضعیت گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه ای

سید حسن رسولی: دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

آزیتا رجبی: دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

صدرالدین متولی: دانشیار گروه جغرافیا، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران

دریافت: ۱۴۰۱/۱۲/۱۸ صص ۱۸-۱ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۱/۲۸

چکیده

گردشگری و توسعه منطقه ای به دقت با هم مرتبط شده اند. صنعت گردشگری از طریق سیاست های توسعه موثر می تواند ابزاری برای یکپارچه کردن مناطق کمتر توسعه یافته باشد. شهر ساری علی رغم برخورداری از ظرفیت تبدیل شدن به یک منطقه نمونه گردشگری در سطح ملی و بین المللی، به علت تعدد تصمیم گیران، ضعف مدیریتی، فقدان ثبات در مدیریت گردشگری منطقه و همچنین نامناسب بودن زیرساخت های محیطی و کالبدی چالش های فراوانی را در مقابل خود دارد. هدف از پژوهش حاضر بررسی وضعیت گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه ای می باشد. پژوهش حاضر از بعد هدف، کاربردی و از بعد ماهیت توصیفی-تحلیلی و میدانی می باشد. جامعه آماری متخصصان در زمینه گردشگری در شهر ساری بوده که ۴۵ خبره از میان جامعه از طریق نمونه گیری خوشه ای هدفمند انتخاب شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات در پژوهش حاضر، پرسشنامه بوده است. تحلیل یافته ها به دو روش کیفی و کمی صورت گرفت. در روش کیفی، از تحلیل مضمون توسط نرم افزار MAXQDA استفاده شد. در روش کمی نیز از روش های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد. در بررسی معیار توان اقتصادی به عنوان یکی از متغیرهای گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه ای مشخص شده است که این معیار با میانگین (۳،۲۸) بالاتر از میانه نظری، وضعیت مناسبی در شهر ساری دارد. همچنین معیارهای بسترها و شرایط محیطی، عوامل مدیریتی با میانگین های (۳،۴۳)، (۳،۱۵) که میانگینشان بالاتر از میانه نظری بوده، دارای شرایط مساعدی در شهر ساری بوده و معیارهای ظرفیت های گردشگری، جاذبه های گردشگری، میزان خدمات، عوامل ساختاری، عوامل فردی به ترتیب با میانگین های (۲،۸۱)، (۲،۸۳)، (۲،۴۵)، (۲،۸۶)، (۲،۶۴)، که پایین تر از میانه نظری محاسبه شده اند، در شهر ساری با ضعف هایی روبرو بوده اند.

واژه های کلیدی: گردشگری پایدار، گردشگری شهری، توسعه منطقه ای، شهر ساری

استناد: رسولی، سیدحسن، رجبی، آزیتا، متولی، صدرالدین (۱۴۰۲). بررسی وضعیت گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه

منطقه ای. فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری، سال ۳، شماره ۱۱، صص ۱-۱۸.

ناشر: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شیراز

© نویسندگان

DOI: 10.30495/JUEPD.2023.1981983.1162

DOR:

مقدمه

گردشگری و توسعه منطقه ای به دقت با هم مرتبط شده اند سیاستگذاری گردشگری، که ابزاری است برای توسعه اقتصادی و ایجاد اشتغال در حال تبدیل شدن به ابزاری برای توسعه منطقه ای و برای حفظ و بهبود میراث یک ناحیه است. در مناطق بسیاری صنعت گردشگری یکی از بزرگترین منابع رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال است گردشگری از طریق سیاستهای توسعه موثر همچنین می تواند ابزاری برای یکپارچه کردن مناطق کمتر توسعه یافته یا دادن دستیابی برابر ثمرات رشد به آنها باشد (Ahmad et al, 2022).

توسعه منطقه ای گردشگری تحت شرایط، معین می‌تواند رشد اقتصادی کلی را از طریق خلق پویایی جدید سبب شود. این همچنین میتواند از طریق مقابله با شهرنشینی در کشورهای توسعه یافته و از طریق جذب جمعیت به مناطق جدیدی که گردشگری در حال توسعه است به برنامه ریزی کاربری زمین بهتر کمک نماید. این روشن است که گردشگری و توسعه منطقه ای تقریباً مرتبط شده اند. گردشگری ابزار توسعه ی سرزمینی سودمندی است که برپایه ی برنامه ریزی و استراتژیهای موفقیت آمیز ارتقا توسعه متوازن مناطق را فراهم می‌کند (Dashtizadeh, 2011:5).

در کشور ایران نیز یکی از اهداف مهم در برنامه ریزی‌های ملی پس از انقلاب اسلامی دستیابی به توسعه و حل مسایل ناشی از عدم تعادل‌های شهری و منطقه ای می باشد. یکی از روشهای نوین در زمینه مذکور، استفاده از صنعت توریسم در ارتقاء همه جانبه سکونتگاه های انسانی بوده و سرمایه گذاری مناسب در این زمینه در مناطق کشور یکی از سیاست‌های مؤثر در دستیابی به اهداف توسعه است (Bakhshi et al, 2022: 77-93). قابلیت های عمده صنعت گردشگری مانند: گسترش انواع خدمات، ایجاد فرصت های شغلی، توسعه زیرساخت ها، تحولات فرهنگ-اجتماعی و... که در نهایت توسعه انسانی را به همراه دارد، از عمده عواملی است که موجب دستیابی به توسعه متعادل شهری و منطقه ای می گردد (Strauf, 2011).

شهر ساری علی رغم برخورداری از ظرفیت تبدیل شدن به یک منطقه نمونه گردشگری در سطح ملی و بین المللی، تعدد تصمیم گیران، ضعف مدیریتی، فقدان ثبات در مدیریت گردشگری منطقه و همچنین نامناسب بودن زیرساخت های محیطی و کالبدی را به عنوان موانع اساسی در جهت رسیدن به این هدف در مقابل خود دارد؛ با توجه به آنچه بیان شد، توسعه گردشگری شهر ساری، با فراهم آوردن فرصت های جدید اشتغال برای مردم منطقه (مردم شهر ساری و مردم شهرهای اطراف آن) وسیله ای است که به منطقه حیاتی دوباره می دهد و موجب توسعه آن می شود، از طرف دیگر، توسعه صنعت گردشگری پایدار شهر ساری بدون داشتن چارچوب برنامه ریزی صحیح توسعه گردشگری سبب آسیب و زیان های جبران ناپذیری خواهد شد، در سال های اخیر گردشگری شهر ساری با کاهش جذب گردشگر مواجه شده است. بنابراین مساله در این پژوهش شناخت شاخص های توسعه گردشگری در شهر ساری می باشد، یعنی گردشگر پایدار از نظر معیارهای مختلف گردشگری در چه وضعیتی می باشد (Rasouli et al, 2016: 113-143).

حال با توجه به اینکه سوال اصلی تحقیق این است که وضعیت گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه ای چگونه است؟ با بررسی وضعیت گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه ای، می‌توان به شناخت بهتری از وضعیت گردشگری در منطقه دست یافت و راهکارهای مناسبی برای توسعه آن پیدا کرد. این کار می‌تواند به توسعه منطقه‌ای و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید در شهر ساری کمک کند:

- حفاظت از محیط زیست: گردشگری پایدار در شهر ساری می‌تواند به حفظ محیط زیست کمک کند. با توسعه گردشگری پایدار، می‌توان به جلوگیری از آسیب‌های زیست محیطی ناشی از افزایش تعداد گردشگران پرداخت.
 - جذب توریست: با تحقیق در مورد گردشگری پایدار شهر ساری، می‌توان به جذب توریست از سطح داخلی و خارجی کمک کرد. گردشگران هوشمند و پایدار، برای استفاده از منابع طبیعی و محیط زیست شهر ساری بسیار حساس هستند و توسعه گردشگری پایدار می‌تواند به جذب توریست در بلند مدت کمک کند.
 - رشد اقتصادی: با توسعه گردشگری پایدار، می‌توان به افزایش درآمدها و رشد اقتصادی در منطقه کمک کرد.
- لذا ضروری است که در این بررسی وضعیت گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه ای پرداخته شود.

پیشینه و مبانی نظری تحقیق

گردشگری شهری

گردشگری در قالب الگوهای خاص فضایی به وجود می آید و یکی از این الگوها گردشگری شهری است که دسته ای از فعالیت های اقتصادی با نتایج مهم اجتماعی، اقتصادی و محیطی در شهرهای ویژه است (Pan et al, 2018: 452-469). گردشگری شهری، کنش متقابل گردشگران- میزبان و تولید فضای گردشگری پیرامون سفر به مناطق شهری با انگیزه های متفاوت و بازدید از جاذبه ها و

استفاده از تسهیلات و خدمات مربوط به گردشگری است که آثار متفاوتی را در فضای شهری بر جای می نهد (Ghanbari et al, 2021: 120). نواحی شهری به علت آن که جاذبه های تاریخی و فرهنگی بسیاری دارند غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می شوند. گردشگری شهری در کشورهای پیشرفته سودآورترین نوع گردشگری است و در زمینه های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، اکولوژیکی و غیره تأثیرات انکارناپذیری دارد. این نوع از گردشگری در محدوده ی فضاهای شهری انجام می شود. نواحی شهری به علت آن که جاذبه های تاریخی و فرهنگی بسیار زیادی دارند غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می گردند (Habibtabar Bisheh, 2024: 53-72). شهرها معمولاً جاذبه های متنوع و بزرگی شامل موزه ها، بناهای یادبود، تئاترها، استادیوم های ورزشی، پارک ها، شهربازی، مراکز خرید، مناطقی با معماری تاریخی و مکان هایی مربوط به حوادث مهم با افراد مشهور دارا بوده که این خود گردشگران بسیاری را جذب می کند. علاوه بر این حتی در صورتی که جاذبه گردشگری در مناطق غیر شهری واقع باشند از آنجا که شهرها به پیرامون خود خدمات می دهند در رابطه با گردشگری قرار می گیرند. لذا حجم زیادی از امکانات گردشگری در شهرها متمرکز می شود. به عبارت دیگر محل سکونت، سرو غذا، ارتباطات، حمل و نقل و سایر خدمات گردشگری در شهرها واقع اند که بازدیدکنندگان از مناطق اطراف شهر و خود شهر از آنها استفاده می کنند (Papeli Yazdi, 2013: 188).

الگوی گردشگری شهری

گردشگری در چارچوب الگوهای فضایی خاصی عمل می کند. یکی از این الگوهای فضایی، گردشگری شهری است. نواحی شهری به علت آنکه جاذبه های تاریخی و فرهنگی بسیار زیادی دارند غالباً مقاصد گردشگری مهمی محسوب می گردند. شهرها معمولاً جاذبه های متنوع و بزرگی شامل موزه ها، بناهای یادبود، تئاترها، استادیوم های ورزشی، پارک ها، شهربازی، مراکز خرید، مناطقی با معماری تاریخی و مکان هایی مربوط به حوادث مهم با افراد مشهور را دارا بوده که این خود گردشگران بسیاری را جذب می کند. علاوه بر این حتی در صورتی که جاذبه های گردشگری در مناطق غیر شهری واقع باشند از آنجا که شهرها در عینیت یافتگی مکانی، تبلور فضایی را در رابطه با پیرامون خود شکل می دهند. در این فضای شهری کارکرد تنگاتنگ شهر و پیرامون از اهمیت اساسی در برکنش های فضایی برخوردار می باشد، باز هم حجم زیادی از گردشگری در شهرها متمرکز می شوند. زیرا محل سکونت، سرویس غذا، ارتباطات، حمل و نقل و سایر خدمات گردشگری در شهرها واقع اند که بازدید کنندگان از مناطق اطراف شهر و خود شهر از آنها استفاده می کنند (Mafi et al, 2022: 499-524). به علاوه در این بین رشد فزاینده میل به تمایززدایی در پسا مدرنیته، مرزهای بین کار و اوقات فراغت را درهم ریخته و کار به جزیی از زندگی معاصر بدل گشته است. با از بین رفتن تمایز میان کار و اوقات فراغت، این دو در کلیتیکسان ذوب شده و به شکل گیری سبکی از زندگی، که سبک اکسپرسیونیستی نامیده می شود، منتهی گردیده است. در این سبک از زندگی، انسان سعی می کند چیزی را به وجود آورد که زندگی اش را مهیج و لذت بخش نماید. از مشخصه های این سبک زندگی، پویایی و انعطاف پذیری زیاد آن است. این سبک زندگی در همپوشی با شهرنشینی گستره وسیعی می یابد و میل به گذران اوقات فراغت را در پیرامون این گونه از سبک زندگی در شهرها افزایش می دهد. از این رو شهرنشینی نیز امر گردشگری را تسهیل نموده است به گونه ای که فشرده گی فضا - زمان در بستر سازی پسامدرن، درصد بالایی از شهرنشینی را شکل داده و تبیین علیت انباشت سرمایه را در کلان شهرها سبب گردیده است و همراه با آن برآورد فضاهای گذران اوقات فراغت را در رابطه با مکان گذران اوقات فراغت در شعاع های متفاوت برای پاسخگویی به نیازهای این گونه از سبک زندگی و همچنین تدارک کسب سود را در روندی از سرمایه گذاری در مکان به دنبال دارد (Silva et al, 2018: 101-115).

توسعه منطقه ای

تا قبل از دهه ۱۹۷۰ نگرش به توسعه منطقه ای در کشورهای در حال توسعه بر پایه برنامه ریزی و رشد اقتصادی منطقه استوار بود. اما امروزه نظریه پردازان ضرورت برنامه ریزی منطقه ای صحیح را برای رسیدن به توسعه متوازن مطرح می کنند و معتقدند که توسعه متعادل بر آن است که بهترین شرایط و امکانات را برای پیشرفت جامع و همه جانبه فراهم آورد، تفاوت های کیفیت زندگی بین منطقه ای و درون منطقه ای را به حداقل برساند و در نهایت از بین ببرد. تاکنون تعریف قراردادی از منطقه به عنوان فضایی کوچکتر از مرزهای ملی و بزرگتر از یکایک مراکز زیست و فعالیت و پیرامون آنها مطرح شده است. به عبارت دیگر منطقه سطح جغرافیایی قابل تمیزی است که شامل نظام های زندگی بهم پیوسته و خودنگهداری (از نظر باز تولید طبیعت) بوده و در نتیجه روابطی انداموار بین تمامی اعضاء منطقه برقرار است (Vuković et al, 2022: 111-116). بنابراین توسعه منطقه ای عبارت است از توسعه برای مردم در محدوده فضائی گفته شده. روند توسعه می بایست همراه با افزایش توانائی ها به گسترش انتخاب ساکنین منطقه در حوزه های اجتماعی - اقتصادی و سیاسی بیانجامد

تا توسعه ای انسانی باشد و روی آوردن به برنامه ریزی توسعه منطقه ای برآمده از هدف های کلانی است که به اشکال مختلف، هر یک یا مجموعه ای از آنها برای واحدهای فضایی کوچکتر از کشور (یک منطقه) مورد نظر قرار می گیرد و به شرح زیر قابل دسته بندی است :

- ایجاد زمینه وسیع تری برای رشد ملی که در واقع افزایش کمیت و کارایی را نشانه می رود. گونه های مختلف برنامه ریزی منطقه ای با این هدف عبارتند از : توسعه منابع طبیعی در منطقه ای دست نخورده، زمینه سازی و اجرای طرح های عظیم ملی در منطقه ای فاقد توان لازم طرح های تمرکز زدایی در مورد شهرهای بزرگ، چه از طریق ساماندهی منطقه شهری و چه از طریق آمایش سرزمین و.....
 - پیگیری عدالت اجتماعی با ایجاد تعادل های بین و درون منطقه ای که گونه های زیر را در بر می گیرد : رفع رکود و تنزل منطقه ای با سابقه معادن و صنایع گسترده، محرومیت زدایی منطقه ای کنارمانده از توسعه چه از طریق توسعه منابع طبیعی و احداث صنایع و چه از طریق توسعه خدمات و ارتقاء کیفیت زندگی.
 - تحکیم حاکمیت ملی با تزریق منابع ملی به مناطق مرزی و یا مناطق با گرایش جدایی طلبی.
 - حفاظت محیط زیست که با معیارهای بوم شناسانه به برنامه ریزی منطقه ای جهت حفظ منابع طبیعی و پاکسازی منطقه ای حساس یاری میرساند و در واقع توسعه ای پایدار را مد نظر دارد.
- نوع دوستی و ادای دین ملی در قبال منطقه ای آسیب دیده از جنگ یا بلایای طبیعی که برنامه ریزی بازسازی و نوسازی در مقیاس منطقه به کار گرفته می شود (Ruhanen et al, 2015: 517-535).
- با پذیرش مفهوم و حیطه گسترده برنامه ریزی توسعه منطقه ای مسلم می شود که علوم متعددی باید هماهنگ و متداخل به کار گرفته شوند. نظریه های برنامه ریزی منطقه ای تلاشی برای تلفیق نتایج انضباط های گوناگون علمی است. خاستگاه دوگانه برنامه ریزی منطقه ای که از یک سو با تفوق دیدگاه های کالبدی در سطح فرامحلی آغاز گشت و از سوی دیگر با تسلط دیدگاه های اقتصادی- اجتماعی در سطح مادون ملی (منطقه بندی کشور) شکل گرفت گویای ضرورت تلفیق دیدگاه ها و تلاقی این دو حرکت می باشد. باید خاطر نشان کرد که توسعه با مردم و نه با تولید، شروع میشود. محتوای آن نه در استیلای انسان بر طبیعت بلکه در هماهنگی با آن می باشد. توسعه می بایست حق انتخاب انسان ها را افزایش دهد و فرصت های برابر، کارایی بیشتر عدالت فراگیر و محیطی پایدار بوجود آورد توسعه منطقه ای این اصول را با تشریک مساعی مردمانی که در محدوده ای فضایی احساس همبستگی و تعلق خاطر می کنند، پیگیری می کند. از این رو، مباحث اختیارات و مسؤولیت ساکنین و شیوه اداره منطقه اهمیتی کلیدی در نظریه های توسعه منطقه ای دارد. آرمان برنامه ریزی منطقه ای پیشبرد توسعه از "برای مردم" به سوی "با مردم" و در نهایت "توسعه مردم است (Tabrizi, 2012: 16).

گردشگری و توسعه منطقه ای

برنامه ریزی منطقه ای دقیق در جهت افزایش توان بهره وری از منابع موجود امری است که علاوه بر پاسخ به نیازهای اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی هر ناحیه؛ رونق و گسترش صنعت گردشگری را نیز در پی خواهد داشت و این همان مسئله ایست که در برنامه ریزی های مرتبط با صنعت توریسم هم باید مورد توجه قرار گیرد و البته تمایزهای ساختاری موجود در این برنامه ریزی ها امری است که هیچگاه نباید آن را نادیده گرفت.

اقتصاد در بسیاری از کشورهای جهان که به توسعه گردشگری پرداخته اند، تأثیرات درخور توجهی بر مشاهده می شود. از طرفی این صنعت می تواند در توسعه منطقه ای نیز نقشی موثر ایفا کند. به عبارتی، توسعه خدمات جهانگردی علاوه بر اینکه اصالت های منطقه ای را برجسته می سازد، از حاصل آن در حفظ و ساماندهی این اصالت ها و نیز بوجود آوردن توازن بهینه ی منبع و طرز استفاده ی مناسب از آن برای حفظ و نگهداری و رشد و توسعه منابع طبیعی و ملی نیز بهره می جوید، و همزمان با آن از مزایای اقتصادی مربوط به آن هم برخوردار می شود (Andrades & Dimanche, 2017: 364).

همچنین دولت ها به منظور جذب بیشتر گردشگران به مکان های گردشگر پذیر، اقدام به برنامه ریزهایی برای مهیا ساختن این گونه محیط ها به منظور کسب درآمدهای بالاتر هستند. بنابراین، گردشگری توانسته است به عاملی تأثیر گذار در تغییر شکل فضایی مکان های مورد بازدید بدل شود و چهره این مکانها را نیز تغییر دهد. پس از جنگ جهانی دوم، توریسم در جهان و به ویژه در اروپا از یک رشد صعودی مداوم و یکنواخت برخوردار شده است. از دید جغرافیدانان و جامعه شناسان، جهانگردی پدیده ای است که با فرایند شهرنشینی و شرایط زندگی ماشینی و یکنواختی فضای کار در جوامع صنعتی همراه گردیده است. از دیدگاه اقتصاددانان جهانگردی عاملی است که موجب انتقال

بخشی از قدرت خرید مردم کشورهای مرفه به دیگر نقاط جهان می گردد و منبعی است که از آن به سود اقتصاد ملی کشورهای میزبان می توان بهره برد (Makoei, 2022: 1125-1142).

موضوع گردشگری پایدار در راستای توسعه منطقه ای طی سنوات اخیر در کانون توجه پژوهشگران و محققین بوده است. رویکرد توسعه منطقه ای توانان با بررسی توسعه گردشگری آنهم بشکل پایدار، بصورت منسجم، بسیار حائز اهمیت می باشد. پژوهش های بسیاری در این خصوص صورت گرفته است که می توان به برخی از آنها اشاره کرد:

کاظمیان شیران و همکاران (۱۴۰۱): مقاله خود با عنوان "توسعه مکمل گرای گردشگری: رویکردی نوین در توسعه منطقه ای" را انجام دادند. مطالعه ایشان با هدف شناسایی ابعاد و مولفه های توسعه مکمل گرای گردشگری و بررسی نقش آن در توسعه منطقه ای انجام گرفته است. برای این منظور، روش پژوهش، آمیخته اکتشافی و دارای دو مرحله متوالی کیفی و سپس کمی است. روش تحقیق این مطالعه به گونه ای است که ابتدا در بخش کیفی از روش فراترکیب و تحلیل مضمون استفاده شد و الگوی تحقیق براساس آن طراحی گردید و سپس در بخش کمی با استفاده روش معادلات ساختاری به بررسی ساختاری مدل تحقیق، تعیین روایی و پایایی و ارتباط بین سازه ها پرداخته شد. جامعه آماری تحقیق شامل مطالعات داخلی و خارجی مرتبط با موضوع تحقیق با تعداد نمونه ۵۹ مطالعه و خبرگان دانشگاهی، اجرایی و مدیران کسب و کارهای گردشگری با تعداد نمونه ۱۸ نفر در بخش کیفی و ۱۱۰ نفر در بخش کمی می باشد. براساس نتایج تحقیق، براساس رویکرد کیفی، دو مفهوم فراگیر شامل دستاوردهای توسعه منطقه ای و توسعه مکمل گرای گردشگری با ابعاد مکمل گرایی سیاستی، مکمل گرایی همکارانه، مکمل گرایی فرهنگی، مکمل گرایی پویا، مکمل گرایی فنی و مکمل گرایی سایت های گردشگری شناسایی شد. همچنین نتایج حاصل از معادلات ساختاری و با تاکید بر استان اردبیل به عنوان منطقه مورد مطالعه، نشان داد که توسعه مکمل گرای گردشگری با ضریب مسیر ۰/۴۰۶ و معناداری ۴/۸۹۳ تاثیر مثبت و معناداری بر دستاوردهای توسعه منطقه ای در استان اردبیل دارد. نتایج این تحقیق می تواند به توسعه ادبیات تحقیق در حوزه مکمل گرایی در گردشگری و نیز بکارگیری گردشگری در دستیابی به دستاوردهای توسعه منطقه ای کمک کند.

دهقان بناکوی و همکاران (۱۴۰۱): مقاله خود با عنوان بررسی اثرات اقتصادی گردشگری با استفاده از مدل داده-ستانده منطقه ای (مطالعه موردی: باغ دولت آباد یزد) را انجام دادند. گردشگری یکی از پدیده های اقتصادی مهم عصر حاضر است که به عنوان یکی از منابع مهم رشد اقتصادی قلمداد می شود. با توجه به نقش گسترش گردشگری در رونق اقتصادی و میزان تأثیر آن بر هر بخش اقتصادی، در پژوهش حاضر به برآورد میزان هزینه هر گردشگر در هر بخش اقتصادی استان یزد و میزان تأثیرگذاری کوتاه مدت هر گردشگر ورودی به باغ، بر هر بخش اقتصادی استان پرداخته شده است. بدین منظور برآوردها با استفاده از مدل داده - ستانده منطقه ای و روش سهم مکانی خاص صنعتی فلگ (SFLQ) محاسبه شد. یافته های این پژوهش حاکی از آن است که اثر کل حاصل از صنعت گردشگری باغ دولت آباد بر اقتصاد استان در سال ۱۳۹۵ برابر با ۱۹۸۲۵۲٫۸۱ میلیون ریال است که این مقدار شامل اثر مستقیم و غیرمستقیم هر گردشگر بر تولید هر بخش اقتصادی استان است و از ۲۰ بخش اقتصادی، سه بخش «سایر خدمات»، «صنایع محصولات غذایی، آشامیدنی و دخانیات» و «حمل و نقل» بیشترین اثر تولیدی ناشی از ورود گردشگران را به خود اختصاص داده است. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، روش داده - ستانده یکی از روش های کارا برای تحلیل آثار محیط زیستی و گردشگری فعالیت های اقتصادی است. همچنین نتایج بیانگر آن است که با شناسایی جایگاه و میزان اثر بخشی هر کدام از جاذبه های گردشگری، امکان اجرای درست برنامه ریزی های مناسب فراهم خواهد شد که این امر به طور خودکار منجر به توسعه سایر بخش های این صنعت نیز خواهد شد.

رجبی (۱۴۰۰): مقاله با عنوان تدوین راهبردهای توسعه گردشگری کلانشهر تهران بر پایه هویت رقابت پذیری منطقه ای با استفاده از روش متاسوات، براساس نتایج به دست آمده مشخص گردید که شهر دبی با وزن ۴/۶ از نظر درآمد گردشگری و شهر ریاض با وزن ۴/۳ از نظر جذب تعداد گردشگر بزرگترین رقیب های شهر تهران می باشد. در این راستا مهمترین عوامل در عدم توسعه مناسب گردشگری نیز عواملی چون کمبود زیرساخت های گردشگری، عدم انسجام سیاست های کلان شهری، نبود برنامه ریزی های مشخص و واحد در استفاده از پتانسیل های انسانی، پراکندگی سایت های گردشگری، مشکلات حمل و نقل شهری، اعمال تحریم های غرب علیه ایران شناخته شدند.

لئو و همکاران (۲۰۲۲): در مقاله خود با عنوان «نقش توسعه گردشگری در تخریب محیط زیست: گامی در جهت کاهش انتشار» به تعامل و آسیب پذیری گردشگری و تغییرات اقلیم پرداخته اند. این مطالعه به بررسی چگونگی واکنش انتشار دی اکسید کربن به تغییرات در توسعه گردشگری می پردازد. داده های تابلویی از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ برای ۷۰ کشور با استفاده از روش اقتصادسنجی فضایی برای بررسی اثر سرریز فضایی توسعه گردشگری بر آلودگی محیط زیست تجزیه و تحلیل شده است. تأثیر مستقیم، غیرمستقیم و کلی گردشگری بر

آلودگی محیط زیست پس از انتخاب مناسب ترین روش GNS برآورد می شود. یافته ها نشان می دهد که گردشگری اثر مستقیم مثبت و اثر غیرمستقیم منفی دارد. هر دو در سطح ۱ درصد معنی دار هستند. تأثیر غیرمستقیم منفی گردشگری بیشتر از تأثیر مثبت مستقیم آن است که به طور کلی تأثیر منفی قابل توجهی دارد. علاوه بر این، نتیجه توسعه مالی و انتشار کربن دارای یک رابطه U شکل و U شکل معکوس در تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم است. تراکم جمعیت، باز بودن تجارت و رشد اقتصادی به طور قابل توجهی بر آلودگی محیط زیست از طریق سرریز فضایی تأثیر می گذارد. علاوه بر این، هزینه های آموزشی و زیرساخت ها نقش تعدیل کننده قابل توجهی در رابطه بین توسعه گردشگری و آلودگی محیط زیست ایفا می کنند. نتایج پیامدهای سیاستی مهمی دارند زیرا یک رابطه U شکل معکوس بین گردشگری و آلودگی محیطی ایجاد می کنند و نشان می دهند که در حالی که انتشار گازهای گلخانه‌ای کشور در ابتدا با رشد صنعت گردشگری افزایش می‌یابد، پس از یک محدودیت شروع به کاهش می‌کند.

تانگ و همکاران (۲۰۲۲)؛ مقاله خود با عنوان «اثر کاهش انتشار کربن اقتصاد گردشگری و مکانیسم شکل‌گیری آن: مطالعه تجربی ۹۲ شهر وابسته به گردشگری چین» را انجام داده‌اند. نتایج نشان می‌دهد که

اقتصاد گردشگری به عنوان یک راه موثر برای دستیابی به توسعه پایدار منطقه‌ای در نظر گرفته می‌شود. بنابراین، بسیار مهم است که بررسی شود که آیا و چگونه اقتصاد گردشگری می‌تواند به کاهش شدت انتشار کربن در مناطق کمک کند. به این منظور، یک مدل معادلات ساختاری (SEM) که مسیرهای چندگانه اثر کاهش انتشار کربن از طریق اقتصاد گردشگری را نشان می‌دهد، برای ۹۲ شهر وابسته به گردشگری در چین ساخته شد و وجود و مکانیزم شکل‌گیری اثر کاهش انتشار کربن از طریق اقتصاد گردشگری تجزیه‌ای بررسی شد. نتایج اصلی به شرح زیر است: (۱) اقتصاد گردشگری در چین اثر مثبت و معناداری در کاهش انتشار کربن دارد. اگرچه تأثیر مستقیم اقتصاد گردشگری بر شدت انتشار کربن مثبت و معنادار است، تأثیر غیرمستقیم به شدت منفی و قوی‌تر از تأثیر مستقیم است. (۲) اثر کاهش انتشار کربن از طریق اقتصاد گردشگری ویژگی‌های مسیر چندگانه دارد. مسیرهای واسطه‌ای تکی مانند اقتصاد گردشگری → تنظیمات محیطی → شدت انتشار کربن، اقتصاد گردشگری → بازگشایی → شدت انتشار کربن و مسیرهای واسطه‌ای دوگانه مانند اقتصاد گردشگری → بازگشایی → توسعه صنعتی → شدت انتشار کربن، اقتصاد گردشگری → بازگشایی → ظرفیت نوآوری → شدت انتشار کربن وجود دارد. (۳) مکانیزم شکل‌گیری اثر کاهش انتشار کربن از طریق اقتصاد گردشگری، اختلافات مکانی واضحی را نشان می‌دهد.

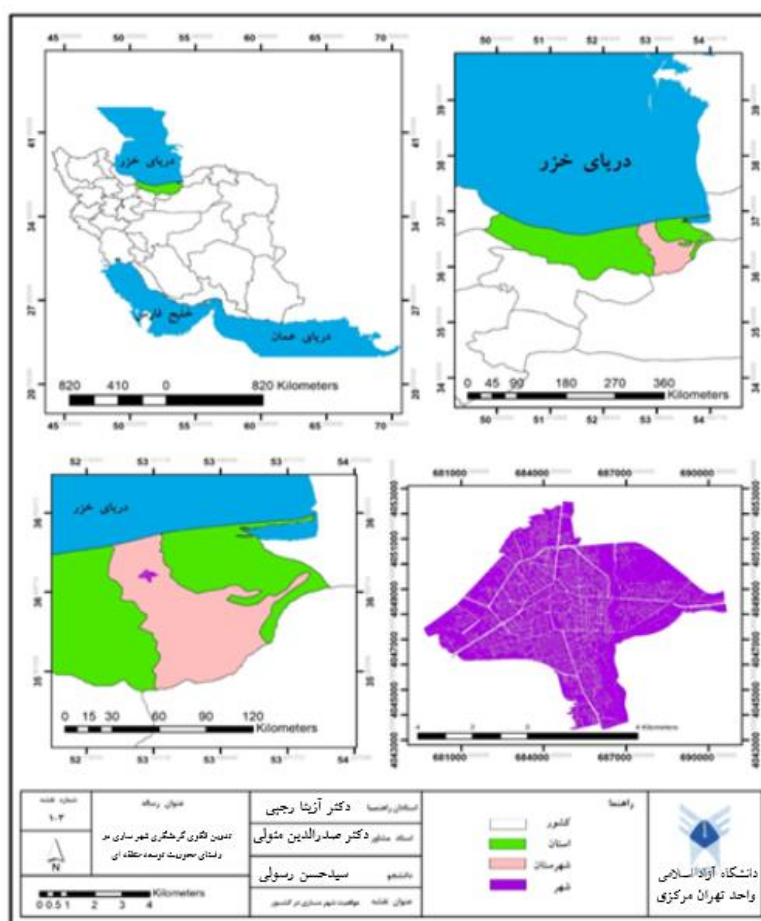
مواد و روش تحقیق

پژوهش حاضر از بعد هدف، کاربردی و از بعد ماهیت توصیفی - تحلیلی و میدانی می‌باشد. جامعه آماری خبرگان و متخصصان در زمینه گردشگری در شهر ساری بود که ۴۵ خبره از میان جامعه از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای هدفمند انتخاب شدند. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در پژوهش حاضر، پرسشنامه بود که میان ۴۵ نفر از متخصصان و خبرگان در زمینه گردشگری توزیع شد. در پژوهش حاضر بر اساس مطالعات نظری و تحلیل مضمون با استفاده از مصاحبه عمیق، هشت معیار مرتبط با گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه‌ای حاصل شد که در ادامه هر یک از این معیارها در شهر ساری مطابق با نظر شهروندان (حجم نمونه برابر با ۳۸۴ نفر بوده است) مورد بررسی و سنجش قرار گرفت. در تجزیه و تحلیل پژوهش حاضر دو روش کیفی و کمی مورد استفاده قرار گرفت. در روش کیفی، برای تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه، از تحلیل مضمون با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA استفاده شد. در روش کمی نیز از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی استفاده شد. ابتدا داده‌های خام در نرم‌افزار SPSS پرداخته شده سپس بر اساس نتایج آن در آزمون‌های آزمون تی تک نمونه‌ای تجزیه و تحلیل صورت گرفت.

محدوده مورد مطالعه

شهر ساری مرکز استان مازندران و شهرستان ساری است. این شهر بر سر راه ارتباطی، تجاری، گردشگری و زیارتی مرکز ایران با بخش‌های شرقی استان مازندران و استان خراسان (به‌ویژه شهر مشهد) قرار دارد. از طرف دیگر به علت موقعیت سیاسی- اداری آن از اهمیت و اعتبار ویژه‌ای برخوردار است. فاصله ساری تا تهران از طریق راه آسفالت (جاده فیروزکوه) ۲۵۰ کیلومتر و از طریق راه‌آهن ۳۵۴ کیلومتر است. نزدیک‌ترین شهرهای استان به ساری، قائم‌شهر با فاصله کمتر از ۲۰ کیلومتر در غرب و نکا با فاصله ۲۰ کیلومتر در شرق

است، همچنین فاصله ساری تا دریا ۲۷ کیلومتر است. شهر ساری بین ۵۳ درجه و ۵۳ ثانیه تا ۵۳ درجه و ۷ دقیقه و ۴۶ ثانیه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۳۰ دقیقه و ۵۹ ثانیه تا ۳۶ درجه و ۳۵ دقیقه و ۴۳ ثانیه عرض شمالی قرار گرفته است. ارتفاع از دریای آزاد ۱۱۸,۵ متر و وسعت وضع موجود شهر ۲۴۷۹,۲۴ هکتار است (Yaghfour, 2020: 107-127) بر اساس نتایج سرشماری عمومی نفوس و مسکن در سال ۱۳۸۵، این شهر با جمعیتی حدود ۲۶۰ هزار نفر در میان ۳۰ مرکز استان در رتبه بیست و سوم کشوری جای گرفته است. شهر ساری به دلیل نزدیکی به تهران و قرار گرفتن در مسیر ارتباطی خراسان رضوی از موقعیت ویژه‌ای برخوردار می‌باشد. از نزدیک‌ترین شهرهای اطراف ساری می‌توان به شهرهای قائمشهر در غرب، نکا در شرق، جویبار در شمال و کیاسر در جنوب اشاره نمود. از لحاظ موقعیت طبیعی، این شهر در جنوب دریای مازندران و در منطقه جلگه‌ای و نسبتاً مسطح شهرستان ساری قرار گرفته و تنها قسمت‌های جنوبی و جنوب غربی آن به کوه‌ها و تپه ماهورهای کم‌ارتفاع منتهی می‌گردد. رودخانه تجن که از پرآب‌ترین رودخانه‌های استان می‌باشد، با انشعابات خود از ارتفاعات جنوبی شهرستان سرچشمه گرفته و پس از عبور از بخش شرقی شهر به سمت شمال و دریای خزر حرکت می‌نماید. از لحاظ توپوگرافی عمومی شهر ساری در طبقه ارتفاعی ۱۰۰-۰ استقرار یافته و شیب عمومی شهر از جنوب به شمال و بسیار ملایم است (Mazand Tarh consulting engineers, 2015: 24). نقشه شماره ۱ موقعیت جغرافیایی شهر ساری در منطقه را نشان می‌دهد. شمالی‌ترین حد شهر دارای ارتفاع حدود ۱۲ متر و جنوبی‌ترین نقطه آن (ابتدای بالادزا) ارتفاعی حدود ۸۰ متر را دارا است. حد فاصل این دو نقطه ارتفاعی به صورت نوارهای هم‌ارتفاع در جهت شرقی - غربی شکل گرفته که تنها نفوذ در این نوارها زه‌کش بزرگ تجن می‌باشد.

نقشه ۱- موقعیت جغرافیایی شهر ساری در منطقه

Source: Authors, 2023

در پژوهش حاضر بر اساس مطالعات نظری و تحلیل مضمون با استفاده از مصاحبه عمیق، هشت معیار مرتبط با گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه‌ای حاصل شده است که در ادامه هر یک از این معیارها در شهر ساری مطابق با نظر شهروندان (حجم نمونه برابر با ۳۸۴ نفر بوده است) مورد بررسی و سنجش قرار گرفته‌اند.

سنجش وضعیت معیار توان اقتصادی

برای بررسی معیار توان اقتصادی، از چهار شاخص که عبارتند از: ۱- ثروت؛ ۲- جهانی شدن و رقابت؛ ۳- میزان اشتغال؛ و ۴- میزان درآمد استفاده شده است. وضعیت این شاخص‌ها و سنجه‌های مرتبط با هر یک در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: وضعیت شاخص‌های مرتبط با توان اقتصادی

شاخص	نماد سنجه	سنجه	میانگین سنجه	میانگین شاخص
ثروت	T1	بهبود شاخص ثروت و توان اقتصادی برای توسعه گردشگری	۳,۸۹	۳,۹۹
	T2	وضعیت شاخص ثروت، در تقویت بعد اقتصادی منطقه ساری	۴,۱۰	
جهانی شدن و رقابت	T3	رقابت شهر ساری از نظر گردشگری با مراکز شمالی کشور	۲,۱۶	۲,۴۰
	T4	مطرح بودن شهر ساری از نظر گردشگری در سطح جهانی	۲,۶۵	
میزان اشتغال	T5	افزایش تعداد گردشگران و تقاضا برای خدمات گردشگری	۲,۳۹	۳,۱۶
	T6	ساخت و بهبود زیرساخت‌های گردشگری مانند هتل‌ها، رستوران‌ها، مراکز خرید، فضاهای تفریحی و فرهنگی، مسیرهای حمل و نقل عمومی و غیره	۳,۶۱	
	T7	افزایش کیفیت خدمات گردشگری در پی آموزش و ارتقاء مهارت‌های کارکنان در حوزه گردشگری	۳,۸۱	
	T8	توسعه فعالیت‌های جانبی مانند تولید محصولات محلی، خدمات حمل و نقل، خرید و فروش محصولات صنایع دستی و غیره	۲,۹۸	
	T9	همکاری با بخش خصوصی برای ارائه خدمات گردشگری با کیفیت، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری و توسعه فعالیت‌های گردشگری	۳,۰۱	
	T10	درآمدهای حاصل از توسعه گردشگری در شهر ساری	۳,۹۳	
میزان درآمد	T11	درآمد حاصل از جاذبه‌های متنوع و جذاب مانند مناظر طبیعی، اماکن تاریخی، فعالیت‌های محلی، فرهنگ و هنر محلی و غیره	۳,۴۱	۳,۵۰
	T12	درآمد حاصل از ارائه خدمات با کیفیت، امکانات رفاهی مناسب، اقامتگاه‌های متنوع و مناسب، رستوران‌های با کیفیت و سایر خدمات گردشگری	۲,۹۶	
	T13	درآمد حاصل از بکارگیری استراتژی‌های بازاریابی مناسب، تبلیغات جذاب و اثربخش، حضور در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی	۳,۷۰	
		میانگین معیار توان اقتصادی	۳,۲۸	

Source: Research findings, 2023

بر اساس جدول شماره ۱ وضعیت سنجه ثروت و توان اقتصادی برای توسعه گردشگری (۳,۸۹)، وضعیت سنجه ثروت، در تقویت بعد اقتصادی منطقه ساری (۴,۱۰)، وضعیت ساخت و بهبود زیرساخت‌های گردشگری مانند هتل‌ها، رستوران‌ها، مراکز خرید، فضاهای تفریحی و فرهنگی، مسیرهای حمل و نقل عمومی و غیره (۳,۶۱)، وضعیت کیفیت خدمات گردشگری در پی آموزش و ارتقاء مهارت‌های کارکنان در حوزه گردشگری (۳,۸۱)، وضعیت همکاری با بخش خصوصی برای ارائه خدمات گردشگری با کیفیت، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های گردشگری و توسعه فعالیت‌های گردشگری (۳,۰۱)، وضعیت درآمدهای حاصل از توسعه گردشگری در شهر ساری (۳,۹۳)، وضعیت درآمد حاصل از جاذبه‌های متنوع و جذاب مانند مناظر طبیعی، اماکن تاریخی، فعالیت‌های محلی، فرهنگ و هنر محلی و غیره (۳,۴۱)، و وضعیت درآمد حاصل از بکارگیری استراتژی‌های بازاریابی مناسب، تبلیغات جذاب و اثربخش، حضور در رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی (۳,۷۰) مناسب است. در مقابل وضعیت رقابت شهر ساری از نظر گردشگری با مراکز شمالی کشور (۲,۱۶)، وضعیت مطرح بودن شهر ساری از نظر گردشگری در سطح جهانی (۲,۶۵)، وضعیت تعداد گردشگران و تقاضا برای خدمات گردشگری (۲,۳۹)، وضعیت توسعه فعالیت‌های جانبی مانند تولید محصولات محلی، خدمات حمل و نقل، خرید و فروش محصولات صنایع دستی و غیره (۲,۹۸)، و وضعیت درآمد حاصل از ارائه

خدمات با کیفیت، امکانات رفاهی مناسب، اقامتگاه‌های متنوع و مناسب، رستوران‌های با کیفیت و سایر خدمات گردشگری (۲,۹۶)، نامناسب می‌باشد.

سنجش وضعیت معیار ظرفیت‌های گردشگری

برای بررسی معیار ظرفیت‌های گردشگری، از سه شاخص که عبارتند از: ۱- اقلیم (آب و هوا)؛ ۲- سرمایه فرهنگی مقصد؛ و ۳- اتصال به فناوری نوین جهانی (اینترنت)؛ استفاده شده است. وضعیت این شاخص‌ها و سنجه‌های مرتبط با هر یک در جدول شماره ۲ ارائه شده است.

جدول ۲: وضعیت شاخص‌های مرتبط با ظرفیت‌های گردشگری

شاخص	نماد سنجه	سنجه	میانگین سنجه	میانگین شاخص
اقلیم (آب و هوا)	Z1	آب و هوای شهر ساری	۴,۱۳	۳,۵۱
	Z2	طبیعت و مناظر طبیعی	۴,۱۰	
	Z3	کوهنوردی، قایقرانی، کمپینگ و ورزش‌های زمستانی	۳,۳۸	
	Z4	فعالیت‌های فصلی مانند تورهای باغبانی در بهار، تفریحات آبی در تابستان، رنگ‌آمیزی برگ در پاییز و ورزش‌های زمستانی در زمستان	۲,۰۶	
	Z5	حفاظت از محیط زیست	۳,۹۱	
سرمایه فرهنگی مقصد	Z6	تاریخ و فرهنگ	۳,۵۲	۲,۶۴
	Z7	آثار باستانی و معماری	۱,۵۷	
	Z8	هنر و صنایع دستی	۱,۷۶	
	Z9	موزه‌ها و نمایشگاه‌ها	۲,۰۰	
	Z10	چشمواره‌ها و رویدادهای فرهنگی	۴,۳۵	
اتصال به فناوری نوین جهانی (اینترنت)	Z11	سایت‌های جستجوی گردشگری	۲,۱۶	۲,۲۶
	Z12	شبکه‌های اجتماعی	۲,۸۶	
	Z13	سامانه‌های رزرواسیون آنلاین	۱,۹۱	
	Z14	وبسایت‌های گردشگری محلی	۱,۹۸	
	Z15	استفاده از فناوری هوشمند مانند بلیط الکترونیک، نقشه‌های آفلاین، راهنمای سفر هوشمند و اپلیکیشن‌های گردشگری	۲,۴۱	
میانگین معیار ظرفیت‌های گردشگری			۲,۸۱	

Source: Research findings, 2023

مطابق با جدول شماره ۲ وضعیت سنجه آب و هوای شهر ساری (۴,۱۳)؛ وضعیت طبیعت و مناظر طبیعی (۴,۱۰)؛ وضعیت کوهنوردی، قایقرانی، کمپینگ و ورزش‌های زمستانی (۳,۳۸)؛ وضعیت حفاظت از محیط زیست (۳,۹۱)؛ وضعیت تاریخ و فرهنگ (۳,۵۲)؛ وضعیت شاخص چشمواره‌ها و رویدادهای فرهنگی (۴,۳۵) مناسب می‌باشد.

ولی در مقابل وضعیت فعالیت‌های فصلی مانند تورهای باغبانی در بهار، تفریحات آبی در تابستان، رنگ‌آمیزی برگ در پاییز و ورزش‌های زمستانی در زمستان (۲,۰۶)؛ وضعیت سنجه آثار باستانی و معماری (۱,۵۷)؛ وضعیت سنجه هنر و صنایع دستی (۱,۷۶)؛ وضعیت سنجه موزه‌ها و نمایشگاه‌ها (۲,۰۰)؛ وضعیت سایت‌های جستجوی گردشگری (۲,۱۶)؛ وضعیت شبکه‌های اجتماعی (۲,۸۶)؛ سامانه‌های رزرواسیون آنلاین (۱,۹۱)؛ وبسایت‌های گردشگری محلی (۱,۹۸)؛ استفاده از فناوری هوشمند مانند بلیط الکترونیک، نقشه‌های آفلاین، راهنمای سفر هوشمند و اپلیکیشن‌های گردشگری (۲,۴۱) نامناسب می‌باشند.

سنجش وضعیت معیار جاذبه‌های گردشگری

برای بررسی معیار جاذبه‌های گردشگری، از دو شاخص که عبارتند از: ۱- رویداد؛ و ۲- عدم تخریب کاربری‌های زمین به ویژه در حوزه طبیعی؛ استفاده شده است. وضعیت این شاخص‌ها و سنجه‌های مرتبط با هر یک در جدول شماره ۳ ارائه شده است.

جدول ۳: وضعیت شاخص‌های مرتبط با جاذبه‌های گردشگری

شاخص	نماد سنجه	سنجه	میانگین سنجه	میانگین شاخص
رویداد	J1	وجود تنوع در رویدادهای مختلف از جمله فستیوال‌ها، نمایشگاه‌ها، کنفرانس‌ها، کنسرت‌ها، ورزش‌ها و فعالیتهای فرهنگی	۴,۰۳	۳,۴۱
	J2	استراتژی‌های تبلیغاتی و بازاریابی مناسب برای ترویج رویداد، اطلاع‌رسانی به گردشگران پتانسیل و جذب شرکت‌کنندگان	۲,۴۸	
	J3	برقراری همکاری با هتل‌ها، رستوران‌ها، شرکت‌های تور، شرکت‌های حمل و نقل و سایر ارائه دهندگان خدمات گردشگری برای ارائه بسته‌های تخفیف و خدمات ویژه به شرکت‌کنندگان رویداد	۲,۴۸	
	J4	تجربه منحصر به فرد و جذاب برای شرکت‌کنندگان در رویداد، از جمله فعالیت‌ها، خدمات، خوراکی‌ها و سایر جوانب رویداد	۳,۹۲	
	J5	فراهم کردن اطلاعات دقیق و جامع در مورد مکان برگزاری رویداد، فعالیت‌های دستورالعمل‌های محلی، امکانات حمل و نقل و خدمات دیگر	۴,۱۵	
عدم تخریب کاربری‌های زمین به ویژه در حوزه طبیعی	J6	حفاظت از منابع طبیعی مانند جنگل‌ها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سایر مناطق طبیعی	۱,۹۵	۲,۱۰
	J7	آموزش به گردشگران و جامعه محلی در مورد اهمیت حفاظت از محیط زیست، رفتارهای پایدار و اثرات منفی تخریب کاربری‌ها	۲,۰۵	
	J8	مشارکت با جامعه محلی	۲,۵۷	
	J9	اجرای قوانین و مقررات محلی و ملی در خصوص حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از تخریب کاربری‌ها	۱,۸۳	
میانگین معیار جاذبه‌های گردشگری			۲,۸۳	

Source: Research findings, 2023

بر اساس جدول شماره ۳، وضعیت سنجه تنوع در رویدادهای مختلف از جمله فستیوال‌ها، نمایشگاه‌ها، کنفرانس‌ها، کنسرت‌ها، ورزش‌ها و فعالیتهای فرهنگی (۴,۰۳)؛ تجربه منحصر به فرد و جذاب برای شرکت‌کنندگان در رویداد، از جمله فعالیت‌ها، خدمات، خوراکی‌ها و سایر جوانب رویداد (۳,۹۲)؛ فراهم کردن اطلاعات دقیق و جامع در مورد مکان برگزاری رویداد، فعالیت‌های دستورالعمل‌های محلی، امکانات حمل و نقل و خدمات دیگر (۴,۱۵) مناسب می‌باشد.

ولی در مقابل، وضعیت سنجه‌های استراتژی‌های تبلیغاتی و بازاریابی مناسب برای ترویج رویداد، اطلاع‌رسانی به گردشگران پتانسیل و جذب شرکت‌کنندگان (۲,۴۸)؛ برقراری همکاری با هتل‌ها، رستوران‌ها، شرکت‌های تور، شرکت‌های حمل و نقل و سایر ارائه دهندگان خدمات گردشگری برای ارائه بسته‌های تخفیف و خدمات ویژه به شرکت‌کنندگان رویداد (۲,۴۸)؛ حفاظت از منابع طبیعی مانند جنگل‌ها، دریاچه‌ها، رودخانه‌ها و سایر مناطق طبیعی (۱,۹۵)؛ آموزش به گردشگران و جامعه محلی در مورد اهمیت حفاظت از محیط زیست، رفتارهای پایدار و اثرات منفی تخریب کاربری‌ها (۲,۰۵)؛ مشارکت با جامعه محلی (۲,۵۷)؛ و اجرای قوانین و مقررات محلی و ملی در خصوص حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از تخریب کاربری‌ها (۱,۸۳) در شهر ساری نامناسب می‌باشد.

سنجش وضعیت معیار میزان خدمات

برای بررسی معیار میزان خدمات، از دو شاخص که عبارتند از: ۱- دسترسی؛ و ۲- امکان اقامتی؛ استفاده شده است. وضعیت این شاخص‌ها و سنجه‌های مرتبط با هر یک در جدول شماره ۴ ارائه شده است.

جدول ۴: وضعیت شاخص‌های مرتبط با میزان خدمات

شاخص	نماد سنجه	سنجه	میانگین سنجه	میانگین شاخص
دسترسی	K1	شبکه حمل و نقل مناسب و قابل دسترس برای گردشگران، از جمله خطوط هوایی، راه‌آهن، اتوبوس و خودرو	۲,۲۱	۲,۳۵
	K2	دسترسی به امکانات عمومی مانند پارک‌ها، موزه‌ها، جاذبه‌های تفریحی و فضاهای عمومی زیبا و پذیرای گردشگران	۲,۴۹	

اماکن اقامتی	K3	تنوع در اماکن اقامتی مانند هتل‌ها، مهمانسراها، ویلاها، آپارتمان‌های تفریحی و اقامتگاه‌های سنتی	۲,۰۸	۲,۴۸
	K4	ارائه خدمات با کیفیت و استانداردهای بالا در اماکن اقامتی، مانند خدمات رفاهی، تأمین غذا و نوشیدنی، خدمات پذیرایی و خدمات تفریحی	۲,۵۰	
	K5	ارائه قیمت‌های منطقی و مناسب برای خدمات اقامتی	۲,۷۹	
	K6	اماکن اقامتی با موقعیت مناسب و دسترسی آسان	۲,۶۳	
	K7	تجهیزات و امکانات مورد نیاز گردشگران در اماکن اقامتی مانند اینترنت، تلویزیون، استخر، سونا، باشگاه ورزشی و غیره	۲,۴۲	
میانگین معیار میزان خدمات			۲,۴۵	

Source: Research findings, 2023

مطابق با جدول شماره ۴ وضعیت سنجه شبکه حمل و نقل مناسب و قابل دسترس برای گردشگران، از جمله خطوط هوایی، راه‌آهن، اتوبوس و خودرو (۲,۲۱)؛ وضعیت دسترسی به امکانات عمومی مانند پارک‌ها، موزه‌ها، جاذبه‌های تفریحی و فضاهای عمومی زیبا و پذیرای گردشگران (۲,۴۹)؛ تنوع در اماکن اقامتی مانند هتل‌ها، مهمانسراها، ویلاها، آپارتمان‌های تفریحی و اقامتگاه‌های سنتی (۲,۰۸)؛ ارائه خدمات با کیفیت و استانداردهای بالا در اماکن اقامتی، مانند خدمات رفاهی، تأمین غذا و نوشیدنی، خدمات پذیرایی و خدمات تفریحی (۲,۵۰)؛ وضعیت ارائه قیمت‌های منطقی و مناسب برای خدمات اقامتی (۲,۷۹)؛ وضعیت اماکن اقامتی با موقعیت مناسب و دسترسی آسان (۲,۶۳)؛ و وضعیت تجهیزات و امکانات مورد نیاز گردشگران در اماکن اقامتی مانند اینترنت، استخر، سونا، باشگاه ورزشی و غیره (۲,۴۲) نامناسب می‌باشد.

جدول ۵: وضعیت شاخص‌های مرتبط با عوامل ساختاری

شاخص	نماد سنجه	سنجه	میانگین سنجه	میانگین شاخص
توسعه زیرساخت‌ها برای توسعه گردشگری در شهر ساری	S1	زیرساخت‌های حمل و نقل موثر و اتصالات مناسب بین شهرها، مناطق گردشگری، فرودگاه‌ها و ایستگاه‌های اتوبوس و قطار	۲,۵۳	۲,۸۰
	S2	امکانات رفاهی مانند تأمین آب، برق، گاز، شبکه‌های ارتباطی، پارکینگ‌ها، سرویس بهداشتی و سایر خدمات عمومی	۳,۶۶	
	S3	فضای عمومی، پارک‌ها، میدان‌ها، مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری، فضاهای سبز و فضاهای عمومی جذاب و دلپذیر	۲,۰۷	
	S4	استفاده از فناوری‌های نوین مانند سامانه‌های رزرواسیون آنلاین، اپلیکیشن‌های گردشگری، راهنمای توریستی هوشمند و سایر فناوری‌های مرتبط	۲,۴۸	
	S5	حفاظت از منابع طبیعی، پارک‌ها ملی، مناطق حفاظت شده و استفاده پایدار از منابع طبیعی	۳,۲۸	
توجه به ظرفیت‌های موجود در محلات بالاصح محلات تاریخی	S6	اماکن تاریخی، آثار باستانی، موزه‌ها، بناهای قدیمی و معماری تاریخی در محلات تاریخی	۱,۷۸	۲,۹۹
	S7	حفظ و ترویج هویت محلی، سنت‌ها، رسوم و فرهنگ محلی در محلات تاریخی	۴,۲۰	
میانگین معیار عوامل ساختاری			۲,۸۶	

Source: Research findings, 2023

مطابق با جدول شماره ۵ وضعیت سنجه امکانات رفاهی مانند تأمین آب، برق، گاز، شبکه‌های ارتباطی، پارکینگ‌ها، سرویس بهداشتی و سایر خدمات عمومی (۳,۶۶)؛ حفاظت از منابع طبیعی، پارک‌ها ملی، مناطق حفاظت شده و استفاده پایدار از منابع طبیعی (۳,۲۸)؛ و وضعیت حفظ و ترویج هویت محلی، سنت‌ها، رسوم و فرهنگ محلی در محلات تاریخی (۴,۲۰) در شهر ساری مناسب می‌باشد.

ولی در مقابل وضعیت زیرساخت‌های حمل و نقل موثر و اتصالات مناسب بین شهرها، مناطق گردشگری، فرودگاه‌ها و ایستگاه‌های اتوبوس و قطار (۲,۵۳)؛ وضعیت فضای عمومی، پارک‌ها، میدان‌ها، مسیرهای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری، فضاهای سبز و فضاهای عمومی جذاب و دلپذیر (۲,۰۷)؛ استفاده از فناوری‌های نوین مانند سامانه‌های رزرواسیون آنلاین، اپلیکیشن‌های گردشگری، راهنمای توریستی هوشمند و سایر فناوری‌های مرتبط (۲,۴۸)؛ وضعیت اماکن تاریخی، آثار باستانی، موزه‌ها، بناهای قدیمی و معماری تاریخی در محلات تاریخی (۱,۷۸) مناسب نمی‌باشد.

سنجش وضعیت معیار بسترها و شرایط محیطی

برای بررسی معیار بسترها و شرایط محیطی، از دو شاخص که عبارتند از: ۱- برنامه‌ریزی برای عملی شدن طرح‌های شهری مرتبط با برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با گردشگری؛ و ۲- ایجاد شرایط برای تبدیل ایده به عمل؛ استفاده شده است. وضعیت این شاخص‌ها و سنجه‌های مرتبط با هر یک در جدول شماره ۶ ارائه شده است.

جدول ۶: وضعیت شاخص‌های مرتبط با بسترها و شرایط محیطی

شاخص	نماد سنجه	سنجه	میانگین سنجه	میانگین شاخص
برنامه‌ریزی عملی مرتبط با برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با گردشگری	B1	برنامه‌ریزی بر اساس تحلیل بازار و شناخت نیازها و تمایلات گردشگران	۴,۲۸	۳,۶۱
	B2	رعایت استانداردها، قوانین و مقررات مربوط به صنعت گردشگری	۲,۲۰	
	B3	توجه به مدیریت پایدار گردشگری	۴,۳۶	
ایجاد شرایط برای تبدیل ایده به عمل	B4	دسترسی به منابع مالی و سرمایه‌گذاری مناسب	۳,۳۵	۳,۲۴
	B5	توانمندی‌های اجرایی مانند توانایی مدیریت پروژه، نظارت بر عملکرد، انجام فعالیت‌های به موقع و با کیفیت	۴,۰۸	
	B6	همکاری و هماهنگی نهادها، سازمان‌ها، فعالان محلی و دولت محلی و ملی با یکدیگر	۲,۳۰	
میانگین معیار بسترها و شرایط محیطی			۳,۴۳	

Source: Research findings, 2023

مطابق با جدول شماره ۶، سنجه برنامه‌ریزی بر اساس تحلیل بازار و شناخت نیازها و تمایلات گردشگران (۴,۲۸)؛ توجه به مدیریت پایدار گردشگری (۴,۳۶)؛ دسترسی به منابع مالی و سرمایه‌گذاری مناسب (۳,۳۵)؛ و توانمندی‌های اجرایی مانند توانایی مدیریت پروژه، نظارت بر عملکرد، انجام فعالیت‌های به موقع و با کیفیت (۴,۰۸) در شهر ساری در وضعیت مناسبی قرار دارند. ولی بر اساس جدول، وضعیت رعایت استانداردها، قوانین و مقررات مربوط به صنعت گردشگری (۲,۲۰)؛ وضعیت همکاری و هماهنگی نهادها، سازمان‌ها، فعالان محلی و دولت محلی و ملی با یکدیگر (۲,۳۰)، در شهر ساری مناسب نمی‌باشد.

سنجش وضعیت معیار عوامل فردی

برای بررسی معیار عوامل فردی، از دو شاخص که عبارتند از: ۱- توجه به ویژگی‌های فردی و اجتماعی ساکنین محلات؛ و ۲- توانمند کردن ارکان فعال در سطح محلات؛ استفاده شده است. وضعیت این شاخص‌ها و سنجه‌های مرتبط با هر یک در جدول شماره ۷ ارائه شده است.

جدول ۷: وضعیت شاخص‌های مرتبط با عوامل فردی

شاخص	نماد سنجه	سنجه	میانگین سنجه	میانگین شاخص
توجه به ویژگی‌های فردی و اجتماعی ساکنین	F1	آگاهی و تفکر گردشگری در جامعه محلی	۲,۲۸	۲,۷۷
	F2	توانمندی‌های محلی مانند مهارت‌های صنایع دستی، فرهنگ محلی، آداب و رسوم محلی و غیره	۴,۳۰	

توانمند کردن ارکان فعال در سطح محلات	F3	اعتقادات، ارزش‌ها و فرهنگ محلی	۲,۰۷	۲,۵۱
	F4	همکاری و انگیزه محلی ساکنین محلات	۲,۴۰	
	F5	سطح آگاهی و دانش افراد فعال در محلات در زمینه گردشگری و روش‌های توسعه این صنعت	۴,۲۰	
	F6	تشکیل شبکه‌های همکاری بین افراد و نهادهای محلی	۲,۰۸	
	F7	مهارت‌ها و توانایی‌های افراد فعال در زمینه مدیریت، بازاریابی، خدمات مشتری و غیره	۱,۸۰	
	F8	فراهم کردن منابع مالی و اقتصادی برای پروژه‌ها و فعالیت‌های گردشگری در محلات شهر	۱,۹۷	
میانگین معیار عوامل فردی			۲,۶۴	

Source: Research findings, 2023

مطابق با جدول شماره ۷، سنجه توانمندی‌های محلی مانند مهارت‌های صنایع دستی، فرهنگ محلی، آداب و رسوم محلی و غیره (۴,۳۰)؛ و سطح آگاهی و دانش افراد فعال در محلات در زمینه گردشگری و روش‌های توسعه این صنعت (۴,۲۰) در شهر ساری در وضعیت مناسبی قرار دارند.

ولی آگاهی و تفکر گردشگری در جامعه محلی (۲,۲۰)؛ اعتقادات، ارزش‌ها و فرهنگ محلی (۲,۰۷)؛ همکاری و انگیزه محلی ساکنین محلات (۲,۴۰)؛ تشکیل شبکه‌های همکاری بین افراد و نهادهای محلی (۲,۰۸)؛ مهارت‌ها و توانایی‌های افراد فعال در زمینه مدیریت، بازاریابی، خدمات مشتری و غیره (۱,۸۰)؛ و منابع مالی و اقتصادی برای پروژه‌ها و فعالیت‌های گردشگری در محلات شهر (۱,۹۷)، در شهر ساری کم‌رنگ و اندک می‌باشند.

سنجش وضعیت معیار عوامل مدیریتی

برای بررسی معیار عوامل مدیریتی، از دو شاخص که عبارتند از: ۱- استفاده از ظرفیت‌های موجود در بحث برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری؛ و ۲- ایجاد ساز و کار مناسب در دستگاه‌های متولی؛ استفاده شده است. وضعیت این شاخص‌ها و سنجه‌های مرتبط با هر یک در جدول شماره ۸ ارائه شده است.

جدول ۸: وضعیت شاخص‌های مرتبط با عوامل مدیریتی

شاخص	نماد سنجه	سنجه	میانگین سنجه	میانگین شاخص
استفاده از ظرفیت- های موجود در بحث برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری	M1	استفاده از مدیران شایسته	۳,۷۹	۳,۴۳
	M2	امکان تسهیل در فرایندها با وجود متخصصین	۳,۶۶	
	M3	امکان تسهیل در قوانین	۳,۸۵	
	M4	اجرای و عملی شدن طرح‌های مرتبط با گردشگری	۴,۲۳	
	M5	بالا بردن رضایت از مدیران شهری	۱,۶۴	
ایجاد ساز و کار مناسب در دستگاه- های متولی	M6	تدوین سند مناسب برای برنامه‌ریزی جهت توسعه گردشگری	۲,۵۹	۲,۶۷
	M7	همه‌پنداری و همکاری بین ارگان‌های مختلف	۱,۸۰	
	M8	محور بودن محلات مختلف در برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با گردشگری	۳,۶۱	
میانگین معیار عوامل مدیریتی			۳,۱۵	

Source: Research findings, 2023

مطابق با جدول شماره ۸ سنجه استفاده از مدیران شایسته (۳،۷۹)؛ امکان تسهیل در فرایندها با وجود متخصصین (۳،۶۶)؛ امکان تسهیل در قوانین (۳،۸۵)؛ اجرایی و عملی شدن طرح‌های مرتبط با گردشگری (۴،۲۳)؛ و محور بودن محلات مختلف در برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با گردشگری (۳،۶۱)؛ در شهر ساری در وضعیت مناسبی قرار دارند.

ولی سنجه‌های رضایت از مدیران شهری (۱،۶۴)؛ تدوین سند مناسب برای برنامه‌ریزی جهت توسعه گردشگری (۲،۵۹)؛ و هماهنگی و همکاری بین ارگان‌های مختلف (۱،۸۰)، مناسب نمی‌باشند.

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

در سنجش اثرات شاخص‌های گردشگری پایدار شهر ساری در راستای توسعه منطقه‌ای مشخص شده است که در بررسی شاخص‌های مرتبط با معیار توان اقتصادی این نتیجه حاصل شده که ثروت، میزان اشتغال و میزان درآمد بهبود توسعه منطقه‌ای را بسیار موثر می‌کنند. از سوی دیگر، جهانی شدن و رقابت به تنهایی نمی‌تواند تاثیر بسزایی بر توسعه منطقه‌ای داشته باشد، مگر اینکه وضعیت این شاخص بهبود یابد.

در بررسی اثرات شاخص‌های مربوط به ظرفیت‌های گردشگری نیز این نتیجه حاصل شده که اقلیم (آب و هوا) بر توسعه منطقه‌ای بسیار موثر است، زیرا میانگین آن بالاتر از میانه نظری است و با سطح معناداری کم و مقدار t مثبت بسیار بالاست. از طرف دیگر، سرمایه فرهنگی مقصد و اتصال به فناوری نوین جهانی (اینترنت) به ترتیب میانگین پایین‌تر از میانه نظری دارند و با سطح معناداری کم و مقدار t منفی، تاثیر چندانی بر توسعه منطقه‌ای ندارند. این نتایج نشان می‌دهد که بهبود وضعیت سرمایه فرهنگی مقصد و اتصال به فناوری نوین جهانی (اینترنت) می‌تواند تاثیر بسزایی بر توسعه منطقه‌ای داشته باشد.

در بررسی شاخص‌های مربوط به معیار جاذبه‌های گردشگری مشخص شده است که رویداد و عدم تخریب کاربری‌های زمین، به ویژه در حوزه‌های طبیعی، می‌تواند تاثیر بسیار مثبتی بر توسعه منطقه‌ای داشته باشد. حفظ و بهبود کیفیت محیط زیست، حفظ منابع طبیعی، حفاظت از تنوع زیستی و استفاده هوشمندانه از منابع طبیعی از جمله اقداماتی هستند که می‌توانند به توسعه پایدار منطقه کمک کنند.

وضعیت شاخص‌های دسترسی و امکان اقامتی مرتبط با معیار میزان خدمات نیز نشان داده است که برای بهبود وضعیت دسترسی و امکانات اقامتی در راستای توسعه منطقه‌ای، می‌توان اقداماتی نظیر سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های حمل و نقل، ساخت و توسعه هتل‌ها و مهمان-پذیری، ترویج گردشگری پایدار و توسعه امکانات فرهنگی و تفریحی را انجام داد. همچنین، ارتقاء خدمات حمل و نقل عمومی، توسعه شبکه راه‌ها و ارتباطات، افزایش دسترسی به خدمات مختلف و توسعه فضاهای عمومی نیز می‌تواند بهبود وضعیت توسعه منطقه‌ای کمک کند.

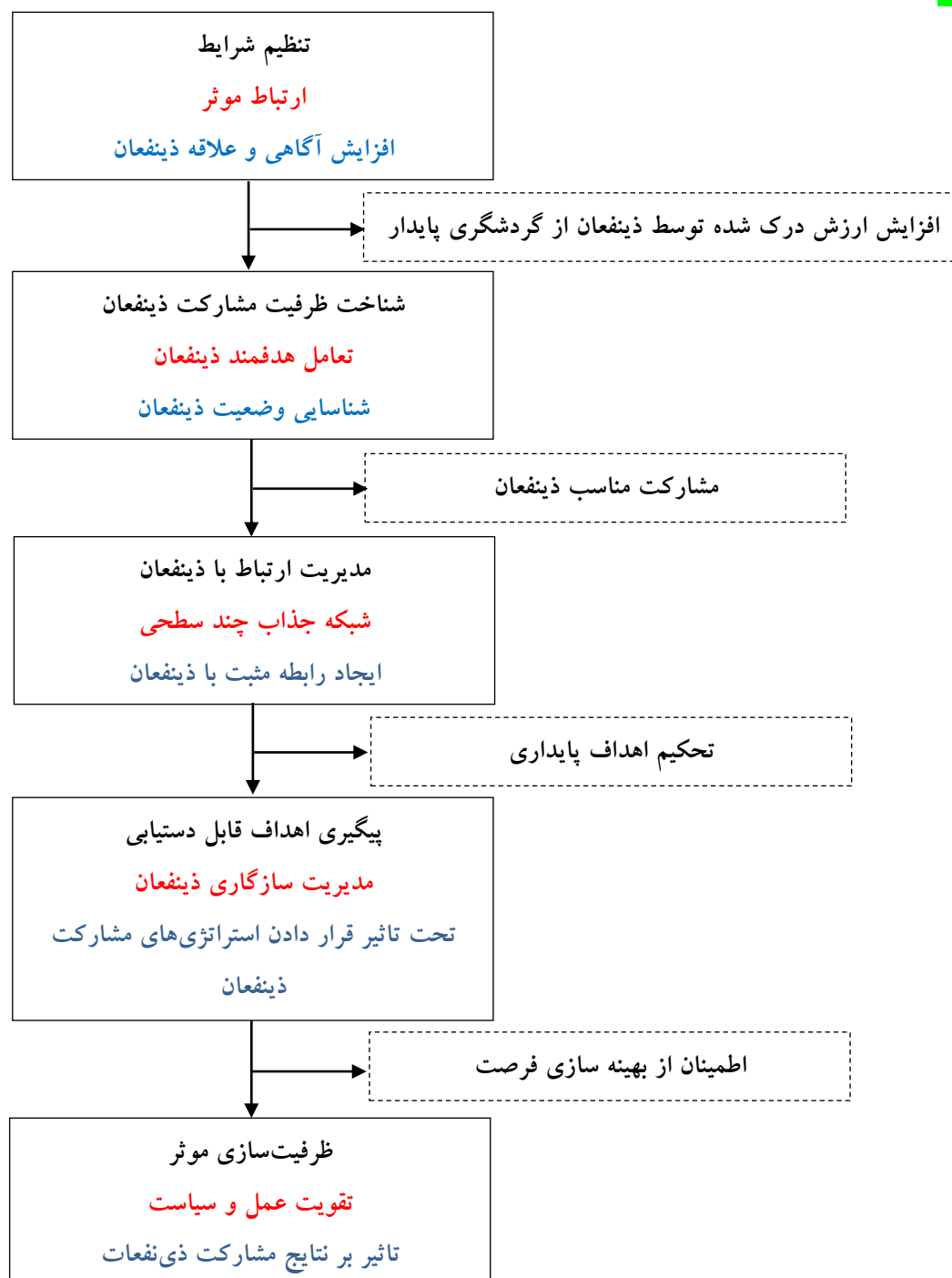
در بررسی اثرات عوامل ساختاری شهر ساری در راستای توسعه منطقه‌ای نیز مشخص شده است که توسعه زیرساخت‌ها برای توسعه گردشگری در شهر ساری و توجه به ظرفیت‌های موجود در محلات بالاخص محلات تاریخی در راستای توسعه منطقه‌ای از آنجایی که در وضعیت مناسبی قرار ندارد با این ضعف، بر این توسعه نمی‌تواند تاثیر بسزایی داشته باشد، مگر آن که وضعیت این شاخص بهبود یابد.

در بررسی اثرات بسترها و شرایط محیطی شهر ساری در راستای توسعه منطقه‌ای نیز مشخص شده است که برنامه‌ریزی برای عملی شدن طرح‌های شهری مرتبط با برنامه‌ها و طرح‌های مرتبط با گردشگری و ایجاد شرایط برای تبدیل ایده به عمل بر بهبود توسعه منطقه‌ای بسیار موثر می‌باشد.

از طرفی بررسی اثرات عوامل فردی شهر ساری در راستای توسعه منطقه‌ای نشان داده است که توجه به ویژگی‌های فردی و اجتماعی ساکنین محلات و توانمند کردن ارکان فعال در سطح محلات در راستای توسعه منطقه‌ای از آنجایی که در وضعیت مناسبی قرار ندارد با این ضعف، بر این توسعه نمی‌تواند تاثیر بسزایی داشته باشد، مگر آن که وضعیت این شاخص بهبود یابد.

همچنین بررسی اثرات عوامل مدیریتی شهر ساری در راستای توسعه منطقه‌ای مشخص کرده است که استفاده از ظرفیت‌های موجود در بحث برنامه‌ریزی برای توسعه گردشگری بر بهبود توسعه منطقه‌ای بسیار موثر می‌باشد. و که ایجاد ساز و کار مناسب در دستگاه‌های متولی در راستای توسعه منطقه‌ای از آنجایی که در وضعیت مناسبی قرار ندارد با این ضعف، بر این توسعه نمی‌تواند تاثیر بسزایی داشته باشد، مگر آن که وضعیت این شاخص بهبود یابد.

در مطالعات نظری پژوهش حاضر، سابقه مطالعات پیشین مورد بررسی قرار گرفته است که نتایج آن در ادامه ارائه شده است: کاظمیان شیران و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهش خود به بحث گردشگری در سطح منطقه‌ای پرداخته و از روش ترکیبی کیفی و کمی استفاده کرده است و از طرفی به میزان همبستگی روابط میان شاخص‌های مورد پژوهش پرداختند که نتایج آن، نتایج پژوهش حاضر را تحت پوشش قرار می‌دهد. دهقان بناکوکوی و همکاران (۱۴۰۱) در مقاله خود به بحث اقتصادی در زمینه گردشگری پرداختند که نتایج ایشان تنها معیار توان اقتصادی پژوهش حاضر را تحت پوشش قرار داده و نتایجش هم‌راستا با قسمتی از پژوهش حاضر بوده است. رجبی (۱۴۰۰) در پژوهش خود به بحث رقابت‌پذیری در زمینه گردشگری پرداخت که نتایج ایشان تنها متغیر جهانی شدن و رقابت در پژوهش حاضر را تحت پوشش قرار داده و نتایجش هم‌راستا با قسمتی از پژوهش حاضر بوده است. در بررسی مطالعات خارجی نیز مشخص شده است که لئو و همکاران (۲۰۲۲)، به سبب بررسی عوامل زیست محیطی موثر بر گردشگری و همچنین تشخیص معناداری ارتباط میان متغیرهای پژوهش، توانسته است بخشی از نتایج پژوهش حاضر را مورد تأیید قرار دهد. همچنین پژوهش تانگ و همکاران (۲۰۲۲)، به سبب بررسی عوامل زیست محیطی موثر بر گردشگری و همچنین تشخیص معناداری ارتباط میان متغیرهای پژوهش، توانسته است بخشی از نتایج پژوهش حاضر را مورد تأیید قرار دهد.

شکل ۱: چارچوب مشارکت ذی‌نفعان در راستای گردشگری پایدار مبتنی بر توسعه منطقه‌ای

Source: Authors, 2023

در ادامه پیشنهادات زیر مطرح می‌گردد:

- ارتقاء سطح خدمات عمومی مانند حمل و نقل عمومی، پارکینگ، تأسیسات بهداشتی و تأمین امنیت در مناطق گردشگری شهر ساری، به منظور جذب گردشگران و افزایش رضایت آن‌ها.
- توسعه و بهبود ساماندهی سیستم مدیریت گردشگری در شهر ساری، از جمله اطلاعات گردشگری، خدمات راهنمایی و مشاوره، به منظور افزایش رضایت گردشگران و بهبود تجربه آن‌ها.
- توسعه و بهبود ساماندهی بازارهای محلی و بازارچه‌های سنتی در شهر ساری، به منظور ترویج تجربه خرید محصولات محلی برای گردشگران.
- احداث مراکز فرهنگی و هنری مانند موزه‌ها، نمایشگاه‌ها و تئاترها در شهر ساری، به منظور ارائه فعالیت‌های فرهنگی و هنری برای گردشگران و جامعه محلی.
- ایجاد و بهبود مسیرهای حمل و نقل عمومی در شهر ساری، از جمله اتوبوس‌ها، تاکسی‌ها و خطوط قطار، به منظور افزایش دسترسی به جاذبه‌های گردشگری و کاهش استفاده از وسایل نقلیه شخصی.

References

1. Ahmad, M. Zhu, X. Wu, Y (2022), The criticality of international tourism and technological innovation for carbon neutrality across regional development levels, Technological Forecasting and Social Change, Volume 182, September 2022, 121848. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.121848>
2. Andrades, L. Dimanche, F. (2017), Destination competitiveness and tourism development in Russia: Issues and challenges, Tourism Management, Volume 62, Pages 360-376. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2017.05.008>
3. Bakhshi, A. Rasouli, S.H. Rahimi, N. (2022), Investigating the role of urban growth pattern in creating thermal islands in cities (Case study: Sari city), Journal of Urban Environmental Planning and Development, Vol 2, No 6, Summer 2022, p ISSN: 2783-3496, P: 77-93. [10.30495/juepd.2022.689336](https://doi.org/10.30495/juepd.2022.689336)
4. Dashtizadeh, H. (2011), Thesis for Master's Degree in Regional Development Planning, Allameh Tabatabai University. [In Persian]
5. Dehghan Benadkoki, F. Oprah Junqani, Elham. Moradi, Gholamhossein (2022), Investigating the economic effects of tourism using a regional data model (case study: Bagh Daulat-Abad, Yazd), Tourism and Development Quarterly, published online from 9 February 2022. [In Persian] [10.22034/JTD.2023.370288.2692](https://doi.org/10.22034/JTD.2023.370288.2692)
6. Ghanbari, A., Karami, F., Bakhshalipour, B (2021), evaluation of the effects of rural tourism on regional development (case study: Azarshahr footpath), scientific quarterly of new attitudes in human geography, 14th year, 3rd issue, summer 2021: 123-97. [In Persian] <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/2006848/>

7. Habibtabar Bisheh, S. Ramezanzadeh Lasboyee, M (2024), Place Attachment and Attitude Towards Tourism Development and Promotion of Environmental Responsible Behavior, Case Study: Babolsar city, Journal of Urban Environmental Planning and Development, Vol 3, No 12, Winter 2024, p ISSN: 2981-0647, P: 53-72. <https://sanad.iau.ir/Journal/juep/Issue/40586>
8. Kazemian Shiran, Gh. Ziaei, M. Yavari G., Babaei Yavar, F. (2022), complementary development of tourism: a new approach in regional development, Journal of Geography and Planning, Volume 26, Number 79, pp. 335-307. [In Persian] https://journals.tabrizu.ac.ir/article_13888.html
9. Mafi, M. Ozkia, M. Latifi, Gh (2022), sociological analysis of the effects of the tourism industry on the regional development of Qazvin province (case study: Qazvin city), human geography researches, volume 54, number 2, pp. 499-524. [In Persian] [10.22059/JHGR.2021.314099.1008207](https://doi.org/10.22059/JHGR.2021.314099.1008207)
10. Makoei Talatappeh, M., Mousavi, M. Javan, Kh. (2022), analysis and evaluation of regional competitiveness in tourism development planning (case study: Jolfa city), human geography researches, dor. 54, No. 3, pp. 1142-1125. [In Persian] [10.22059/JHGR.2021.312426.1008197](https://doi.org/10.22059/JHGR.2021.312426.1008197)
11. Mazand Tarh consulting engineers, 2015, pp. 24. [In Persian]
12. Pan, S.-Y, Gao M, Kim, H, Shah, K,J, Pei, S-L, Chiang, P-C (2018), Advances and challenges in sustainable tourism toward a green economy, Science of the Total Environment, No,635, p: 452–469. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2018.04.134>
13. Papeli Yazdi, M.H, Saghaei, M. (2013), Tourism in its nature and concepts, Tehran, Samt Publications. [In Persian]
14. Rajabi, A (2021) Compilation of tourism development strategies of Tehran metropolis based on the identity of regional competitiveness using the Metaswat method, two quarterly scientific journals of urban ecology research, year 12, number 1, serial 23, 105-120. [In Persian] <https://ensani.ir/fa/article/495251/>
15. Rasouli, SH. Gharanjik, A. Rajaei, M. (2016), Review and evaluation of the strategic and executive plan for the development of economic and tourism industry in (Sari city), International Conference on New Researches in Civil Engineering, Architecture and Urban Development, Volume 2, pp. 1-27. <https://www.sid.ir/paper/857223/fa>
16. Ruhanen, L, Weiler, B, Moyle, B, D, McLennan, C,L, J (2015), Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25-year bibliometric analysis, Journal of Sustainable Tourism, No. 23(4), P: 517–535. [10.1080/09669582.2014.978790](https://doi.org/10.1080/09669582.2014.978790)
17. Silva, F.B, Herrera, M.A.M, Rosina, K, Barranco, R.R, Freire, S (2018), Analyzing spatiotemporal patterns of tourism in Europe athigh-resolution with conventional and big data sources, Tourism Management, No 68, p: 101-115. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2018.02.020>
18. Tabrizi, N., (2012), gatherings tourism and its place in urban and regional development (case study: North Iran macro region), PhD thesis, Department of Geography and Urban Planning, University of Isfahan. [In Persian] <https://www.virascience.com/thesis/571817>
Vuković, Darko B. Zobov, Alexander M. Degtereva, Ekaterina A. (2022), THE NEXUS BETWEEN TOURISM AND REGIONAL REAL GROWTH: DYNAMIC PANEL THRESHOLD TESTING, Зборник радова Географског института "Јован Цвијић" САНУ, Issue No: 1Page, Range: 111-116. <https://doi.org/10.2298/IJGI2201111V>
19. Yaghfour, H., Hosseini, S.A, Hosseini, S.M (2020), Compilation of effective scenarios on tourism development with a futuristic approach of a case study: Kohgiluyeh and Boirahamed Province, Urban Tourism Quarterly, Volume 7, Number 1, pp. 107-127. [In Persian] [10.22059/JUT.2020.279237.632](https://doi.org/10.22059/JUT.2020.279237.632)